

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

ALAPELVEK, CÉLOK

Az egyéni, a közösségi, a társadalmi kommunikáció alapja a magyar nyelv sokoldalú, elemző ismerete és árnyalt használata. A nyelv kultúrát formál, őriz és közvetít, az emberi kommunikáció, a gondolkodás, a tanulás, az önismeret kibontakozásának közege, előfeltétele és legfőbb eszköze. Az anyanyelvnek kulcsszerepe van a kulturális önazonosság, tudatosság és kifejezőképesség, az erkölcsi, az esztétikai, a történeti és a kritikai érzék kialakításában is. Az anyanyelvnek mint rendszernek a biztos tudása, az anyanyelvi készségek birtoklása segíti a társadalom közösségeiben való aktív részvételt, valamint meghatározó szerepe van a társadalom értékeinek létrehozásában, megvitatásában, közössé tételében és alakító áthagyományozásában. Az anyanyelvi alapok megfelelő ismerete feltétele bármely idegen nyelv elsajátításának.

Az anyanyelvi képzés befolyásolja és segíti a többi műveltségterület elsajátítását, ezért az anyanyelvi kompetencia fejlesztése valamennyi műveltségi terület feladata. Az irodalom mint nyelvi művészet a kultúra egyik fő hordozója és alakítója: a szövegértési és szövegalkotási képességek fejlesztésének, az esztétikai és érzelmi nevelésnek, a viselkedési szabályrendszer átadásának egyik legátfogóbb és leghatékonyabb eszköze. Ezért alapvető szerepe van a nyelvi, a kulturális és a szociális kompetenciák alakításában, fejlesztésében, meghatározó a tanulás teljes folyamatában.

Az anyanyelvi nevelés alapvető feladata a nyelvnek mint változó rendszernek a megismerése és a nyelvi kompetencia fejlesztése annak érdekében, hogy a tanulók életkoruknak megfelelő szinten birtokolják a szóbeli és írásbeli kommunikáció eszköztárát, képessé váljanak azok funkcionális elemzésére és gyakorlati alkalmazására. Így segítve és megalapozva a tanulók önálló ismeretszerzését, tanulását, valamint a velük szoros összefüggésben levő differenciált gondolkodást, az élethosszig tartó tanulás képességét és igényét.

Az egyén folyamatosan fejlődő szövegértési és szövegalkotási tudása teszi lehetővé azt, hogy önállóan és másokkal együttműködve képes legyen a verbális és nem verbális kommunikáció kódjainak, kapcsolatainak, tényezőinek azonosítására, tudatos alkalmazására, a különböző szövegek megértésére, elemzésére, kritikai feldolgozására. Mindezek birtokában alkalmassá válik a másodlagos, átvitt kifejezésmódból adódó jelentések felismerésére, reflexiójára és arra, hogy saját szövegek alkotása során maga is éljen velük. A szövegek önálló megalkotásában képes megfelelni a beszédhelyzetet és hallgatóságot figyelembe vevő, az alkotói szándékból, az olvasók igényeiből és a különféle szövegműfajok normáiból fakadó erkölcsi, esztétikai és kulturális elvárásoknak.

Az anyanyelvi és irodalmi nevelés elválaszthatatlan egységet alkot. Az irodalmi művekkel folytatott aktív párbeszéd révén jön létre a kapcsolat a múlt, a jelen és a jövő között. A jelentős művek szembesítik a befogadót az élet alapvető kérdéseivel, biztosítva a kultúra folytonosságát és folyamatos megújulását. Segítenek az emberi és társadalmi problémák megértésében, átélésében, a saját és más kultúrák megismerésében, az én és a másik közötti különbség megfogalmazásában és tisztelésében. Az irodalmi alkotások fejlesztik az emlékezetet, az élmények feldolgozásának és megőrzésének képességét,

hozzájárulnak ahhoz, hogy a diákokban megteremtődjék a hagyomány elfogadásának és alakításának párhuzamos igénye.

A fenti célok mellett az irodalmi nevelés kitüntetett feladata az olvasási kedv felkeltése és megerősítése, az irodalomnak mint művészetnek, mint az emberi kommunikáció sajátos formájának megszerettetése, közlésformáinak, kifejezési módjainak élményteremtő megismertetése. A magyar és a világirodalmi művek olvasása és értelmezése része a tanulók általános műveltségének. Lehetővé teszi az esztétikai, erkölcsi, kulturális értékek, a kánon megismerését és a róluk szóló diskurzusba való bekapcsolódást.

Az így megszerzett tudásnak nagy szerepe van az érzelmi élet gazdagításában, az empátia fejlődésében. Lehetőséget teremt az ön- és emberismeret, a képzelet, a kreativitás és a kritikai gondolkodás fejlesztésére, miközben a tanulók megismerik a sokoldalú és sokjelentésű hagyomány fogalmát, a nyelvi és művészi konvenciókat.

A Magyar nyelv és irodalom műveltségterület számos ponton kapcsolódik a Művészetek és az Ember és társadalom, az Élő idegen nyelv és az Informatika műveltségi területek tartalmához és céljaihoz.

FEJLESZTÉSI FELADATOK

1. Beszédképesség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása
2. Olvasás, az írott szöveg megértése
3. Írás, szövegalkotás
4. A tanulási képesség fejlesztése
5. Anyanyelvi kultúra, anyanyelvi ismeretek
6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése
7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

A táblázatokban található nyilak (►►) arra utalnak, hogy az adott tevékenység a további évfolyamokon is folytatódik, a következő képzési szakaszra érvényes kiegészítésekkel.

1. Beszédképesség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása

1–4. évfolyam	5–8. évfolyam		9–12. évfolyam
	5–6. évfolyam	7–8. évfolyam	
A megfelelő hangképzés, beszédlegzés és hangoztatás fejlesztése; törekvés a mások számára érthető és kifejező beszédre.	Törekvés a jól formált, nyelvileg igényes beszédre és a megfelelő artikulációra.	A szöveg tartalmát és a beszélő szándékát tükröző kiejtőeszközök alkalmazása (helyes hangképzés, a mondat- és szövegfonetikai eszközök megfelelő használata). Az egyéni beszéd-sajátosságok megfigyelése.	A szöveg tartalmát és a beszélő szándékát tükröző kiejtőeszközök biztonságos alkalmazása. A szünet, a hangsúly-, a beszédtempó-, a hangmagasság-váltás és a hanglejtés modulációjának használatában rejlő kommunikációs lehetőségek megfigyelése és alkalmazása.

Nemzeti alaptanterv – 2012
MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

1–4. évfolyam	5–8. évfolyam		9–12. évfolyam
	5–6. évfolyam	7–8. évfolyam	
Szöveges kiejtési gyakorlatok; mondat- és szövegfonetikai gyakorlatok.	Figyelem a szöveg tartalmát és a beszélő szándékát tükröző kiejtismód eszközeinek alkalmazására (helyes hangképzés, mondat- és szövegfonetikai eszközök).		A kommunikációs folyamat összetevőinek azonosítása, értelmezése.
Önismereti gyakorlatok, szerepjátékok.	A szóhasználat, a kiejtés, a testbeszéd összehangolása különféle beszédhelyzetekben.	A gesztusokkal való kommunikáció lehetőségeinek és korlátainak megtapasztalása.	A testbeszéd, a térközszabályozás és az arcjáték szerepének ismerete, tudatos alkalmazása különféle kommunikációs helyzetekben; dekódolása a hétköznapi kommunikációs helyzetekben és a tömegkommunikációban.
Figyelem a kortárs és a felnőtt beszélgetőtársra. Rövid hallott szöveg üzenetének, érzelmi tartalmának megértése.	Hallott szöveg rövid szóbeli összefoglalása. A beszélő fellépésének, szóbeli viselkedésének megfigyelése.	Empatikus együttműködés a beszéd társsal. Érvelés: érvek felkutatása, vélemény, állásfoglalás kialakítása.	Törekvés a hallott szöveg üzenetének dekódolására, a beszéd szándék felismerésére, a rendszeres önreflexióra és önkorrekcióna. Az értő figyelem alkalmazása. Érvelés: érvek felkutatása, rendszerezése, vélemény, állásfoglalás kialakítása, továbbfejlesztése, logikus gondolatmenet kialakítása.
Mindennapi élmények, olvasmányok, látvány-, hang-, mozgóképmények tartalmának felidézése, elmondása.	Törekvés a hallgatósághoz, a beszédhelyzethez való alkalmazkodásra, az árnyalatok érzékeltetésére.	Különféle beszédműfajok kommunikációs technikáinak alkalmazása és értékelése (a szándék, a hatáskeltés eszközei a kommunikáció eredményessége szempontjából).	Különféle beszédműfajok kommunikációs technikáinak alkalmazása és értékelése hétköznapi kommunikációs helyzetekben, a tömegkommunikációban, a verbális, a hangzó és a képi, valamint a digitális szövegekben.
Részvétel a tanulócsoportban folyó beszélgetésben és vitában. Saját vélemény megfogalmazása.	Saját vélemény megfogalmazása és megvédése egy-egy érv említésével a témának és a beszédhelyzetnek megfelelően. Mások véleményének meghallgatása, megértése többszereplős helyzetekben.	Saját vélemény újrafogalmazása adott szempont szerint. Mások véleményének tömör reprodukálása többszereplős helyzetekben.	Saját vélemény megvédése vagy korrekciója. Együttműködés csoportos beszélgetésben, vitában. A kommunikációs zavarok, konfliktusok feloldásának eljárásai. A manipulációs szándék/ok, a hibás következtetések és a megalapozatlan ítéletek felismerése.

Nemzeti alaptanterv – 2012
MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

1–4. évfolyam	5–8. évfolyam		9–12. évfolyam
	5–6. évfolyam	7–8. évfolyam	
Tanult szövegek szöveghű és kifejező tolmácsolása. Ismert szövegek megjelenítése dráma játékkal. Különbőféle dramatikus formák kipróbálása (pl. bábjáték, árnyjáték, némajáték, versmondás, helyzetgyakorlat, ►►	►► improvizáció, diákszínpadi előadás).		

2. Olvasás, az írott szöveg megértése

1–4. évfolyam	5–8. évfolyam		9–12. évfolyam
	5–6. évfolyam	7–8. évfolyam	
Az olvasás jelrendszerének elsajátítása a diákok egyéni sajátosságainak figyelembevételével. A hangos és a néma olvasás gyakorlása különböző terjedelmű szövegeken. Ismerkedés a szövegértési technikák alapjaival.	A különböző mondatfajták hanglejtésének megfigyelése és reprodukálása a hangos olvasásban. Különböző szövegek néma és hangos olvasása. Ismert tartalmú szövegek biztonságos, értelmező hangos olvasása. Az olvasási stratégiák, a szövegértő olvasást támogató olvasási típusok folyamatos gyakorlása.		
Az olvasott szövegekkel összefüggésben az aktív szókincs gazdagítása.		Az aktív és a passzív szókincs gazdagítása önálló munkával.	A szókincs folyamatos gazdagítása a nyelv minden rétegére kiterjedően; felkészülés az élethosszig tartó tanulás feladataira.
Rövidebb szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegek önálló olvasása, kulcsszavak, szerkezeti egységek összefoglalása.	Nyomtatott és elektronikus formájú irodalmi, ismeretterjesztő, publicisztikai szövegek önálló olvasása és megértése, a szövegelemzés alapvető eljárásainak önálló alkalmazása (a téma megállapítása, a lényeg kiemelése, adatkeresés, ok-okozati kapcsolatok, válaszadás kérdésekre, vázlatkészítés, összefoglalás). Különböző műfajú és rendeltetésű szövegek szerkezetének, jelentésrétegeinek feltárása és értelmezése.		
Az irodalmi szövegben megjelenő egyszerűbb képek, alakzatok felismerése (hasonlat, ismétlés, fokozás).	Szöveg és kép viszonyának, összjátékának megfigyelése. Különbőféle ábrák, illusztrációk értelmezése. Az információs kommunikációs társadalom (továbbiakban IKT) műfajainak megfelelő olvasási szokások gyakorlása, az ezekhez kapcsolódó tipikus hibák és veszélyek felismerése, kiküszöbölése.		
			Különböző stílusok és stílusrétegek felismerésének gyakorlása különböző rendeltetésű szövegekben, alkalmazásuk a szóbeli és írásbeli kommunikációban. A vizuális közlés verbális és nem verbális elemei.

Nemzeti alaptanterv – 2012
MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

1–4. évfolyam	5–8. évfolyam		9–12. évfolyam
	5–6. évfolyam	7–8. évfolyam	
	Szövegek műfaji különbségének érzékelése (pl. mese és dokumentum, lírai költemény és elbeszélés).	Különböző szépirodalmi és nem szépirodalmi műfajok közötti különbség megfigyelése. A tájékoztató és véleményközlő műfajok közötti különbség (pl. hír és kommentár).	A művek műfaji természetének megfelelő szöveg-feldolgozási eljárások, megközelítési módok gyakorlása (pl. a téma, a műfaj megállapítása, logikai összefüggések, jelentésrétegek feltárása). Szövegek kapcsolatának és különbségének felismerése és értelmezése (pl. tematikus, motivikus kapcsolatok, tények és vélemények összevetése), e képesség alkalmazása elemző szóbeli és írásbeli műfajokban.
Az olvasmányhoz kapcsolódó személyes élmények felidézése és megosztása.	Az olvasott szöveg cselekményének utólagos felidézése, a szereplők cselekedeteinek, jellemének, kifejtett és ki nem fejtett nézeteinek megértése.		A szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegekben megjelenített érékek, erkölcsi kérdések, motivációk, magatartásformák felismerése, értelmezése.
		Rövidebb, a mai köznyelvtől eltérő nyelvhasználatú (pl. régi, archaizáló) szövegek megismerése, megértésük gyakorlása segédeszközökkel (egynyelvű szótárak, jegyzetek).	
Egy-két mondatos vélemény a szövegekben megjelenő szereplők élethelyzetéről, cselekedeteiről, tulajdonságairól, magatartásáról.	Néhány mondatos vélemény szóbeli és írásbeli megfogalmazása az olvasott szövegek szereplőinek cselekedeteiről, érzelmeiről, gondolatairól, a szövegekben megjelenő emberi helyzetekről.	Különböző vélemények összevetése, különbségek és hasonlóságok megfigyelése, vélemény megfogalmazása szóban és írásban-	Különböző olvasott vélemények összevetése, különbségek és hasonlóságok felismerése, értelmezése és kritikája különféle műfajokban.
			Különböző korstílusokat, stílusirányzatokat, stílusrétegeket reprezentáló szövegek megismerése, sajátosságaik felismerése, értelmezése.

3. Írás, szövegalkotás

1–4. évfolyam	5–8. évfolyam		9–12. évfolyam
	5–6. évfolyam	7–8. évfolyam	
Az eszközszintű íráshasználat (kézírás) fokozatos kialakítása a diákok egyéni sajátosságainak figyelembevételével. Mondatalkotás, néhány mondat összekapcsolásával szövegalkotás.	Az írástechnika továbbfejlesztése: a tanulási igényeknek megfelelő, olvasható, esztétikus és rendezett írásmód gyakorlása.	Olvasható, esztétikus írásmód a tanulási szintnek megfelelően. A jegyzetelés alapjainak elsajátítása.	Olvasható, esztétikus, hatékony egyéni írásmód. Lényegkiemelő, áttekinthető önálló jegyzetelési technika kialakítása.
Rövid szövegek alkotásának gyakorlása (pl. kisebb leírás, rövid elbeszélés, két-három soros jellemzés).	Rövidebb szövegek alkotása, személyes és olvasmányélmények megfogalmazása különböző szövegtípusokban és műfajokban (pl. rövid leírás, kisebb elbeszélés, néhány soros jellemzés), ▶▶	▶▶ A különböző nézőpontú elbeszélés és jellemzés gyakorlása, ismertetés és vélemény készítése.	Szövegalkotás a társadalmi (közösségi) élet minden fontos területén a papíralapú és az elektronikus műfajokban (pl. levél, önéletrajz, kérvény, pályázat, motivációs levél, blog, web2.0).
Kiejtési gyakorlatok, szótagolás, másolás, szóalakelemzés.	Alapvető nyelvhelyességi, helyesírási ismeretek tudatos alkalmazása.	A helyesírás értelemtükröző szerepének megértése és alkalmazása. A tanult nyelvtani, helyesírási ismeretek normakövető alkalmazása.	A nyelvi elemek különböző stílusértékéről tapasztalt tudatos alkalmazása a fogalmazásokban, a kreatív szövegalkotásban
Gondolatok, érzelmek, vélemények kifejezése.	Különböző nézőpontú rövidebb fogalmazások írása. Önkifejezés és kreativitás különböző műfajokban (szövegek átírása különböző nézőpontokból stílus- és hangnemváltással, sajtóműfajok gyakorlása).		
			Törekvés a személyiséget kifejező egyéni stílusra a szövegformálás eszközeinek birtokában.
Az anyaggyűjtés és elrendezés alapjainak a megismerése, alkalmazása.	Rövidebb beszámoló anyagának összegyűjtése, rendezése különböző nyomtatott (lexikonok, kézikönyvek) és elektronikus forrásokból; írásba foglalás tanári irányítással, csoportosan és önállóan.		Felkészülés a nagyobb anyaggyűjtést, önálló munkát igénylő szövegek (pl. beszámoló, ismertetés, esszé, értekezés) írására.

4. A tanulási képesség fejlesztése

1–4. évfolyam	5–8. évfolyam		9–12. évfolyam
	5–6. évfolyam	7–8. évfolyam	
<p>Az önálló feladatvégzés egyes lépéseinek megalapozása és gyakorlása (könyvtárlátogatás, könyvkölcsönzés, gyermeklexikon-használata). Feladatvégzés könyvekkel, gyermeklapokkal (válogatás, csoportosítás, tematikus tájékozódás).</p>	<p>Az önálló feladatvégzés, információgyűjtés és ismeretszerzés módszereinek alkalmazása: segédkönyvek, szótárak, lexikonok használata, ismeretlen kifejezések jelentésének önálló megkeresése egynyelvű szótárakban, a tanult anyag bővítése különböző információ-hordozókból. Internetes enciklopédiák és keresőprogramok használata. Elemi gyakorlottság a források megjelölésében.</p>	<p>Verbális és nem verbális (hangzó, képi és digitális) információk célszerű gyűjtésének, szelekciójának, rendszerezésének, kritikájának és felhasználásának gyakorlása. A könyvtári információkeresés ismereteinek bővítése, gyakorlása, múzeumi információk. Az internetes adatgyűjtés technikai, hypertextek, linkek használata. A források megjelölése, az idézés formai és etikai szabályai, jegyzetek készítése, netikett. A forráskritika technikáinak ismerete.</p>	
<p>Vázlatkészítés tanítói irányítással. Vázlat önálló bővítése, szöveg szűkítése megadott szempontok szerint.</p>	<p>Vázlat felhasználása különböző témájú, műfajú szövegek megértéséhez, megfogalmazásához.</p>	<p>Önálló vázlatkészítés különféle eljárásokkal (fürtábra, gondolattérkép stb.) rövidebb szövegek alapján.</p>	<p>Önálló vázlatkészítés különféle eljárásokkal (gondolattérkép, szemponttáblázat, T-táblázat stb.) adott feladathoz, témához, a vázlat alapján különböző műfajú szövegek alkotása.</p>
<p>Ismerkedés különböző információhordozókkal.</p>	<p>Ismerkedés különböző információhordozók természetével, kommunikációs funkcióival és kultúrájával (pl. vizuális, audiovizuális, elektronikus: internet, CD-ROM, DVD, MP3)</p>	<p>Egyszerűbb szövegek vizuális környezetének átlátása, ábrák, illusztrációk értelmezése szövegösszefüggésben.</p>	<p>Verbális és nem verbális (hangzó és képi) információk együttes kezelése, megértése (pl. illusztráció, ábra, tipográfia, grafikonok értelmezése szövegösszefüggésben, szövegek vizuális elrendezése; tartalomfeltöltés, tartalommegosztás, címkézés).</p>

Nemzeti alaptanterv – 2012
MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

1–4. évfolyam	5–8. évfolyam		9–12. évfolyam
	5–6. évfolyam	7–8. évfolyam	
Kulcsszó-keresés; szövegtömörítés; hiányos vázlat, táblázat, ábra kiegészítése a szöveg alapján.		Jegyzetkészítés tanári irányítással. A tömörítés és a lényegkiemelés gyakorlása. Az összefoglalás sajátosságainak ismerete, összefoglalás készítése megadott szempontok alapján tanári irányítással, csoportosan és önállóan.	Az önálló jegyzetkészítés (kulcsszavak kiemelése, szerkezeti tagolás stb.). Az összefoglalás önálló alkalmazása (pl. a lényeg kiemelése, időrend követése, adatok rendszerezése, álláspontok elkülönítése).
Információk, adatok visszakeresése tanítói/tanári irányítással. Szöveg értelmezése, egyszerű ok-okozati összefüggés felismerése; következtetések.		Az információ kritikus befogadásának megalapozása (azonos témáról különböző forrásból származó rövidebb információk összevetése tanári irányítással, csoportosan).	Felkészülés az információ értékének, jelentőségének felismerésére, értékelésére, kritikájára.
Rítmus-, mozgás- és beszédgyakorlatokkal kombinált [koncentrációs] memória-gyakorlatok, szöveg tanulási technikák. A szöveges emlékezet aktivizálása, szövegek pontos megfigyelése, azonosítása és felidézése.			Szövegek pontos, értelmező felidézése és önálló, aktív reprodukálása a célnak megfelelően. A szövegek új helyzetben való alkalmazása.

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek az anyanyelvről

1–4. évfolyam	5–6. évfolyam		9–12. évfolyam
	5–6. évfolyam	7–8. évfolyam	
Nyelvi-nyelvtani jelenségek felismerése gyakorlati tapasztalatok alapján (hang, betű, szótag, szó, szótó, toldalék, mondat, szöveg).	A nyelvi egységek közötti egyszerűbb rendszerszerű összefüggések felismerése (pl. hang, szó, szóelem).	A nyelvi egységek szerkezeti, jelentéstani összefüggéseinek megfigyelése (pl. az azonos szófajba tartozó szavak jellemzői, ezek összefüggése a szavak mondatbeli viselkedésével. A nyelvi egységek szövegbeli (kommunikációbeli) szerepének a megfigyelése.	A nyelv több szempontú megközelítése (a nyelv mint jelrendszer, nyelv és gondolkodás, nyelv és cselekvés, nyelv és kreativitás). A nyelvtani ismeretek önálló alkalmazása a nyelvi-nyelvhasználati jelenségek megközelítésében. Alapvető ismeretek felidézése a nyelvtípusokról.
Szójelentések, kifejezések, állandósult szókapcsolatok	Gyakorlottság a szavak jelentésviszonyainak a feltérképezésében a	A szavak jelentésére vonatkozó kreatív gyakorlatok, a szónál kisebb	A szöveg nyelvi egységeinek és szerkezeteinek jelentéséből,

Nemzeti alaptanterv – 2012
MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

1–4. évfolyam	5–6. évfolyam		9–12. évfolyam
	5–6. évfolyam	7–8. évfolyam	
értelmezése és felhasználása a szövegalkotásban a korosztály által jól ismert különböző műfajú és hangnemű szövegekben.	korosztály szintjén (pl. az egy- és többjelentésű szavak felismerése, rokon értelmű szavak gyűjtése).	és nagyobb nyelvi egységek jelentésének, valamint a nyelvi szerkezetből, formából fakadó jelentésnek a megismerése.	illetve a kommunikáció nem nyelvi eszközeiből fakadó jelentések, jelentésviszonyok feltérképezése. Jelentéstani és pragmatikai alapfogalmak önálló használata különböző szövegek kritikai megközelítésében.
Különböző műfajú, hangnemű szövegekben az eltérő nyelvhasználat érzékelése-	Különbéle nyelvvaltozatokat képviselő konkrét példák alapján a nyelv és a nyelvhasználat rétegzettségének a megtapasztalása, felismerése (különösen a szókincs területén).		A nyelvhasználat társadalmi jelenségként való (szociolingvisztikai) szemlélete. A kommunikációs események és szövegek önálló elemzése.
Néhány alapvető helyesírási szabály megismerése és alkalmazása (a mondathatárok jelölése, nevek írása, az egyszerű szavak elválasztásának szabályai).	A helyesírás további alapvető szabályainak a megismerése és alkalmazása. Ismerkedés helyesírási kézikönyvekkel. Javítás tanári irányítással és önállóan.	A helyesírási rendszer grammatikai meghatározottságának felismerése, az ismeretek bővítése. Gyakorlottság a helyesírási kézikönyvek használatában.	Nyelvhelyességi problémák önálló megoldása (szóban és írásban egyaránt). Önálló kézikönyvhasználattal törekvés a normakövető helyesírásra.
	Egy-egy korábbi évszázadban született szöveg megfigyelése, a mai és a korábbi nyelvállapot különbségének a felismerése a korosztálynak megfelelő szinten.	Példák (régebbi korok szövegei, szövegrészei) alapján a nyelvi állandóság és változás megfigyelése a mai állapottal való összevetés során, elsősorban a szókincsben és a tanult nyelvtani jelenségek szintjén.	Tájékozódás a nyelv-közösség és a nyelvi rendszer történetének főbb szakaszaira vonatkozóan. A magyar nyelv eredetének, a nyelvcsaládba tartozás főbb bizonyító eljárásainak megismerése. A nyelvi állandóság és változás okainak kutatása. Napjaink nyelvi változásainak felismerése.
Az anyanyelv és az idegen nyelv különbségének felismerése, ennek megfogalmazása a diák saját szavaival.	Az anyanyelvi és az idegen nyelvi ismeretek összevetése, az egyes jelenségek egyre pontosabb megnevezése.		Az anyanyelvhez és az idegen nyelvhez kötődő sajátosságok összevetése az általános nyelvészeti ismeretek felhasználásával.

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

1–4. évfolyam	5–8. évfolyam		9–12. évfolyam
	5–6. évfolyam	7–8. évfolyam	
<p>Hangos és néma olvasás, értelmező felolvasás. Az olvasás örömeinek a megtapasztalása. Az életkornak megfelelő globális, információkereső, értelmező és reflektáló olvasás. Tartalommondás; a cím és a szöveg kapcsolatának magyarázata; címadás.</p>		<p>Annak felismerése és tudatosítása, hogy az elemző-értelmező olvasás elmélyíti az élmény- és tapasztalatszerzést.</p>	<p>Annak felismerése és tudatosítása, hogy az irodalomolvasás érzelmi, gondolati, erkölcsi, esztétikai élmények, a tapasztalatszerzés forrása.</p>
<p>Ismerkedés változatos ritmikái, zenei formálású lírai művekkel: ezek közös és önálló olvasása és feldolgozása a klasszikus, a kortárs magyar és világirodalom köréből.</p>		<p>A zenei és ritmikai eszközök típusainak azonosítása, funkciójuk, hangulati hatásuk felismerése a tanult művekben.</p>	<p>A lírai beszédmód változatainak (általános és adott korhoz kötött jellemzőinek) értelmezése; korszak-jellemző beszédmódok néhány jellegzetes alkotásának összevetése.</p>
<p>A költői nyelv néhány sajátosságának megfigyelése (ellentét, hasonlat, ismétlés). Néhány fontosabb költői kép és alakzat felismerése, szerepük, hangulati hatásuk megfigyelése.</p>		<p>A főbb költői képek és alakzatok, szókincsbeli és mondattani jellegzetességek azonosítása. Jelentésteremtő szerepük megértése a lírai szövegben.</p>	<p>A költői nyelvhasználat összetettségének felismerése, a grammatikai eszközök funkciójának értelmezése.</p>
	<p>Ismerkedés különböző lírai műfajokkal.</p>	<p>Lírai és nem lírai verses műfajok megismerése és azonosítása, jellegzetességeik, tartalmi és formai sajátosságaik megértése.</p>	<p>Törekvés a műnemek és a műfajok közötti kapcsolatok megértésére. A műfaji konvenció jelentéshordozó szerepének bemutatása.</p>
<p>A versszak felismerése, egyszerű jellemzése (sorok száma, hosszúsága, szótagszáma). A versszak és a nagyobb szerkezeti egységek viszonyának megértése.</p>		<p>A kompozíció meghatározó elemeinek megismerése. (pl. tematikus szerkezet, tér- és időszerkezet, logikai szerkezet, beszédhelyzet és változása)</p>	<p>Versszervező elvek felismerése és értelmezése különböző korokban keletkezett művekben.</p>
<p>A lírai mű középpontjában álló gondolat, illetve érzelmek azonosítása. A lírai mű témájának és hangulatának, hangnemének felismerése.</p>		<p>A lírai mű beszédhelyzete, a megszólító-megszólított viszony néhány jellegzetes típusának megismerése.</p>	<p>Téma, hangnem, beszédhelyzet és műfaj összefüggéseinek megfogalmazása néhány jellegzetes példán.</p>

Nemzeti alaptanterv – 2012
MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

1–4. évfolyam	5–8. évfolyam		9–12. évfolyam
	5–6. évfolyam	7–8. évfolyam	
Rövidebb epikai művek, népköltészeti alkotások, elbeszélések olvasása. Elbeszélő művek közös és önálló olvasása, feldolgozása tanári segítséggel, csoportosan és egyénileg. A megismert formák alkalmazása a mindennapi történetmondásban, a kreatív írásban.		Elbeszélő művek önálló olvasása, feldolgozása. Kreatív történet elbeszélési és történet átírási gyakorlatok.	Különböző típusú, terjedelmű és műfajú – klasszikus és kortárs, magyar és világirodalmi – epikai művek elemzése és értelmezése. A megismert formák és stilisztikai, nyelvi sajátosságok alkalmazása a mindennapi történetmondásban és a kreatív írásban.
Történetek főszereplőinek azonosítása.	A szereplők külső és belső jellemzőinek azonosítása.	A jellemzés főbb eszközeinek azonosítása.	A tettek és a szavak közötti viszony szerepének felismerése a jellemzésben; az irónia.
A történet idejének és helyszínének azonosítása. A cselekmény kezdő- és végpontjának, a cselekményelemek sorrendjének, összefüggéseinek megállapítása	Az idő és a tér egyértelműen megjelölt mozzanatainak azonosítása. A tetőpontok, fordulópontok és kitérők érzékelése	Törekvés az idő- és tér megjelölések értelmezésére. Az elbeszélés és a történet időrendje közötti eltérés érzékelése. Előreutalások és késleltetések azonosítása az elbeszélésben	Az idő- és tér megjelöléseknek vagy ezek hiányának értelmezése. Az elbeszélés szerkezete és a történet időrendje közötti eltérés értelmezése. A jelentés és az idő szerkezet összefüggésének bemutatása különböző epikai művekben.
Annak megállapítása, hogy ki beszél el a történetet.	Annak megállapítása, hogy ki beszél el és kinek a szemével látjuk a történetet.	Az elbeszélői nézőpont és a beszédhelyzet érzékelése.	A nézőpontok és a nézőpontváltások funkciójának értelmezése.
Népi játékok, dramatizált formák (pl. meserészletek) olvasása, illetve előadása.	Elbeszélések és elbeszélő költemények részleteinek, illetve köznapi helyzeteknek dramatizált megjelenítése Tapasztalatszerzés a tisztán elbeszélő és a dramatikus műrészek közötti különbségekről.	Dramatizált formák, dialógusok, drámai művek közös és önálló olvasása, feldolgozása. Szituációk és instrukciók értelmezése és megjelenítése. Az epikai és a drámai történetmegjelenítés közötti hasonlóságok és eltérések azonosítása.	Dramatizált formák, dialógusok, drámai művek önálló olvasása, feldolgozása. Az epikus és a drámai történetmondás sajátosságai, az idő-, tér- és cselekményszervezés, a jellemalkotás közötti különbségek megfigyelése, felismerése.
A szóbeli költészet és az írásbeliség, a népköltészet és a műköltészet különbségeinek megismerése példák alapján.		A reklám és a popzene új szóbeli költészete.	Az elektronikus tömegkommunikáció és az irodalom kölcsönhatásának új jelenségei.
Alapvető emberi alaphelyzetek, irodalmi témák felismerése az olvasott művekben.		A magyar és a világirodalom néhány	Különböző világlátású művekben megjelenített

Nemzeti alaptanterv – 2012
MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

1–4. évfolyam	5–8. évfolyam		9–12. évfolyam
	5–6. évfolyam	7–8. évfolyam	
		jelentős témája és formai hagyománya. Ismerkedés egy-két korstílussal, a korstílus és egy-egy mű közötti összefüggéssel.	témák, élethelyzetek, motívumok, formai megoldások közötti kapcsolódási pontok azonosítása, többféle értelmezési kontextusban való elhelyezése. Történeti és aktuális olvasatok.
Az irodalmi mű közvetlenül adódó (szó szerinti) jelentésének felismerése és megfogalmazása	Törekvés a közvetlenül adódó jelentés árnyalására, általánosítására személyes tapasztalatok, más irodalmi és nem irodalmi, verbális, hangzó és képi szövegek bevonásával.		A jelentéstulajdonítás során kapcsolatkeresés az európai és a magyar irodalom nagy hagyományával, kódjaival.

7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

1–4. évfolyam	5–8. évfolyam		9–12. évfolyam
	5–6. évfolyam	7–8. évfolyam	
Beszélgetések a szép és a csúnya fogalmának használatáról különféle médiumok révén szerzett élmények kapcsán.		A tetszésnyilvánítás árnyaltabb nyelvi formáinak elsajátítása, az eltérő ízlésítéletek különbözőségének megértése és elfogadása.	Az ízlés kontextuális függőségének megértése (kulturális, történeti, közösségi, családi, egyéni beágyazottság). Igény és képesség az ízlés önálló fejlesztésére.
Beszélgetések a jó és a rossz fogalmának használatáról különféle médiumok révén szerzett élmények kapcsán. Mindennapi konfliktusok átélése drámajátékban (pl. bábjáték) Mindennapi konfliktusok átélése dramatikus játékban (pl. bábjáték).	A jó és a rossz, az igazság és az igazságosság: az ítélkezés mint cselekedet felismerése mindennapi szövegekben és különféle műalkotásokban. A nem saját álláspont megjelenítésének, átélésének képessége.	Az erkölcsi kérdésekben való tájékozódás igénye és képessége. Az igazság és a nézőpont, a személyes és a közösségi igazság konfliktusának megértése különféle szövegekben. Az empátia fejlesztése különféle dramatikus formák kipróbálása révén (pl. helyzetgyakorlat).	Igény a társadalmi, közösségi és egyéni konfliktusok hátterének megértésére, a morális gondolkodásra és ítéletalkotásra. Konfliktuskezelési eljárások tanulása..
A műélvezet megtapasztalása a belefeledkezés, a játék, a kaland, a humor, a képzelet, a ritmus és a zene révén.		Az önálló műbefogadás mind teljesebb és gyakoribb élménye, a hatás feldolgozása csoportos beszélgetésben és önálló szöveg alkotásával.	Különféle műfajú, más-más művészeti ághoz tartozó művek összehasonlítása, a mű hatása mint műfaj- és médiumfüggő tapasztalat.

1–4. évfolyam	5–8. évfolyam		9–12. évfolyam
	5–6. évfolyam	7–8. évfolyam	
	A különböző kultúrák eltérő létmódjának, szemléletének megtapasztalása. A kulturális sokszínűség mint közösségépítő erő megfigyelése.		A művészet kultúraalkotó szerepének megfigyelése. Más kultúrák megismerésének igénye.

KÖZMŰVELTSÉGI TARTALMAK

1-4. évfolyam

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése, alkotása

- 1.1. Beszédhallás, hallás utáni értés, beszédfejlettség
- megfelelő beszédleghzés, hangképzés, hangoztatás, helyes ejtés;
  - a mindennapi élet és a tankönyvek szókincsének ismerete.
  - mondat- és szövegfonetikai eszközök;
  - szóbeli szövegek kommunikációs sémái, nyelvi jellemzői;
  - adott szituációhoz igazodó szóhasználat, mondatalkotás.
- 1.3. Memoriterek szövegű tolmácsolása.

2. Olvasás, az írott szöveg megértése

- 2.1. Felkészülés az olvasásra
- figyelem, megfigyelés, logikai sémák, tempó, ritmus, emlékezet, érzelem, képzelet;
  - speciális részkészségek: beszédhanghallás, hangdifferenciálás, hanganalízis, jelfunkció, relációsókincs, testséma, tájékozódás síkban és térben.
- 2.2. Az olvasás jelrendszere
- hang és betű, szótag, szó, szó szerkezet, mondat, szöveg.
- 2.3. Az írott szöveg megértése
- szövegelemző műveletek: tájékozódás a szövegben, részenkénti olvasás, újraolvasás, adatok visszakeresése, információk kiemelése;
  - a megértés bizonyítása: következtetés, lényegkiemelés, vázlat, jelentéstulajdonítás, tartalommondás, adatok, gondolatok összefoglalása, értékelése;
  - szövegtartalmak eljátszása, vizuális megjelenítése.

3. Írás, szövegalkotás

- 3.1. Az írás jelrendszere
- írott kis- és nagybetűk, betűkapcsolás, szó, szó szerkezet, mondat, szöveg;
  - írásjelek.
- 3.2. Szövegalkotás írásban
- mondatok összekapcsolása, szövegminták, nézőpontok, témaválasztás, anyaggyűjtés, címadás, az anyag elrendezése: szerkesztés; stílus, rendezett íráskép;

- elbeszélés, leírás, jellemzés, levél; a mindennapi élet tájékoztató szövegei (játékszabály, használati útmutató, értesítés, meghívó, hirdetés, sms, e-mail).

4. A tanulási képesség fejlesztése

4.1. Könyv- és könyvtárhasználat

- tankönyv, egyéb könyvek: enciklopédia, egy nyelvű szótár, gyermeklexikon, gyermekújság; elektronikus információhordozó; kölcsönzés.

4.2. Ismeretterjesztő szövegek jellemzői

- tematika, információtartalom, szókincs, felépítés.

4.3. Szövegfeldolgozási és gondolkodási műveletek

- tanulást támogató eljárások: vázlatírás, magyarázó rajz, kulcsszavak, tételmondat, egyszerű adatkeresés;
- a szövegtanulás technikái;
- kérdések és válaszok megfogalmazása és megválaszolása, rendezés, összehasonlítás.

4.4. Szépirodalmi művek, részletek szöveghű felidézése.

teljes művek:

- Mondókák, népdalszövegek, József Attila: Altató, Betlehem királyok, Mama; Nemes Nagy Ágnes: Nyári rajz; Petőfi Sándor: Anyám tyúkjá, Falu végén kurta kocsmá..., Füstbe ment terv; Tamkó Sirató Károly egy verse, Weöres Sándor három költeménye;
- kortárs magyar lírikusok műveiből néhány alkotás.

részletek:

- Arany János: Rege a csodaszarvasról; Kölcsey Ferenc: Hymnus, Petőfi Sándor: A Tisza, Nemzeti dal; Vörösmarty Mihály: Szózat;
- részletek szépprózai művekből.

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek az anyanyelvről

5.1. Alapvető kommunikációs helyzetek nyelvi és magatartási mintái

- kapcsolatfelvétel és –zárás, kapcsolattartás, beszélgetés, vita;
- nyelvi mintakövetés beszédben és írásban.

5.2. Szavak jelentése, szókincs

- rokon értelmű szavak, többjelentésű, azonos alakú szavak, állandósult szókapcsolatok, közmondások, szólások.

5.3. Hang, betű, szótő, szótag, szó, , toldalék

5.4. Szófajok

- ige, főnév, melléknév, számnév, névelő, névutó, személyes, kérdő, mutató névmás.

5.5. Modalitás szerinti mondatfajták

5.6. Alapvető nyelvhelyességi és helyesírási szabályok, írásjelek

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

6.1. Szerzők és művek

népköltészet:

- mondókák, népdalok, kiszámolók, népi játékok, találós kérdések, magyar és más népek meséi, mesefajták; mondák, legendák.

klasszikus magyar szerzők gyermekversei, meséi, elbeszélései; egyszerű szerkezetű meseregények, gyermekregények:

– szerzők: Arany János, Csukás István, Fekete István, Gárdonyi Géza, József Attila, Kormos István, Lázár Ervin, Móra Ferenc, Móricz Zsigmond, Nagy László, Nemes Nagy Ágnes, Petőfi Sándor, Radnóti Miklós, Szabó Lőrinc, Szabó Magda, Tamkó Sirtó Károly, Tersánszky Józsi Jenő, Weöres Sándor.

klasszikus európai szerzők gyermekversei, meséi, elbeszélései; egyszerű szerkezetű meseregények, gyermekregények

kortárs magyar szerzők gyermekversei, meséi, elbeszélései; egyszerű szerkezetű meseregények, gyermekregények

6.2. Epikus művek jellemzői

– szerkezet, idő, helyszín, a cselekményt alkotó elemek, a cselekmény kezdő és végpontja, fordulatok, szereplők (főszereplő, mellékszereplő/k).

6.3. Lírai alkotások jellemzői

– a költői nyelv (ritmus, rím, versszak, refrén), egyszerűbb képek, alakzatok (ellentét, hasonlat, ismétlés), a szövegek vizuális képe (képvors, tipográfia).

6.4. Báb- és drámajátékok jellemzői

– helyzet, szerep, párbeszéd.

7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történelmi érzék fejlesztése

7.1. Játékosság, zeneiség, ritmusélmény

7.2. Hősök, érzelmi tartalmak, erkölcsi választások

– konkrét élethelyzetekben érzékletesen megtapasztalható elemi erkölcsi fogalmak, jól megfigyelhető magatartásformák, érzelmek, az életkornak megfelelő erkölcsi választások és értékelésük;
– vélemény megosztása, beszélgetés, vita.

5-8. évfolyam

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása

1.1. Beszédhallás, hallás utáni értés

1.2. Érthető, jól artikulált, összefüggő beszéd

– megfelelő beszédlevegzés, helyes hangképzés; a beszéd szupraszegmentális (folytonos) tényezői a beszédszándéknak megfelelően;
– mindennapi beszédhelyzetek nyelvi mintái;
– nyelvi és nem nyelvi kódok, mindennapi közlési helyzetek, meggyőző kommunikáció.

1.3. Memoriterek értelmező tolmácsolása.

2. Olvasás, az írott szövegek megértése

2.1. Szövegértés

– a szó szerinti, az értelmező, a kritikai és a kreatív olvasás;
– a megértés egységei: szó, szószerkezet, mondat, bekezdés, szöveg;

- olvasási stratégiák (adatok visszakeresése, a szöveg átfutása, részletes olvasás, kulcsszavak, felépítésbeli jellemzők azonosítása; téma, jelentés, értelmezés, reflektálás);
- a nyomtatott és az elektronikus szövegek jellemzői;
- gyakori szövegtípusok megértési stratégiái (szépirodalmi, ismeretterjesztő, tankönyvi és médiaszövegek);
- ábrák, képek, illusztrációk kapcsolata a szöveggel.

3. Írás, szövegalkotás

3.1. Folyékony írástechnika, olvasható, áttekinthető, a mondanivalót tükröző, tagolt, íráskép

3.2. Szövegalkotás

- elbeszélés, leírás, jellemzés, rövid érvelő szöveg, egyéb, a mindennapokban megjelenő írott és elektronikus szövegek (meghívó, e-mail, sms, csetelés, blog stb.), szabadírás;
- kommunikációs célok; szerkesztési, nyelvhelyességi, helyesírási normák.

4. A tanulási képesség fejlesztése

4.1. Kulturált könyvtárhasználat, biztonságos internethasználat

4.2. Tanulást támogató eljárások

- jegyzetelés; adatkeresés, anyaggyűjtés nyomtatott és elektronikus források segítségével; egy nyelvű szótárak;
- vázlatkészítés különféle eljárásokkal; magyarázó rajz, kulcsszavak, tételmondat;
- jegyzet, vázlat alapján önálló (szóbeli és írásbeli) szövegalkotás;
- ismeretterjesztő szövegek jellemzői és feldolgozásuk: magyarázat, definíció, leírás, adat, információ, gondolatterkép, ábra, ikon, grafikon, táblázat.

4.3. Szövegfeldolgozási és gondolkodási műveletek

- kérdésfeltevés, válaszadás, gondolatmenetek, magyarázatok, következtetések, összefüggések, kreatív eljárások.

4.4. Szépirodalmi művek, részletek szöveghű felidézése

teljes művek:

- Ady Endre, József Attila, Kosztolányi Dezső, Radnóti Miklós művei; Arany János egy balladája, Csokonai Vitéz Mihály: *A Reményhez*; Janus Pannonius: *Pannónia dicsérete*; Kölcsey Ferenc: *Hymnus, Huszt*; Petőfi Sándor: *Az Alföld, Nemzeti dal*; Vörösmarty Mihály: *Szózat*; Weöres Sándor egy költeménye;
- két kortárs szerző néhány költeménye.

részletek:

- Arany János: *Toldi*, Petőfi Sándor: *János vitéz*, egy drámarészlet, egy népballada (részlet), prózai szövegek részletei.

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek az anyanyelvről

5.1. A kommunikáció

- a kommunikáció folyamatának célja és tényezői, szóbeli kommunikációs helyzetek (kérdés, kérés; kisközösségi kommunikáció, kiselőadás, vita);
- a mindennapi kommunikációs helyzetek nyelvi mintái és magatartási szabályai: a kapcsolatteremtés és a kapcsolattartás szóbeli és írásbeli formái, nyelvi viselkedési normák.

5.2. Nyelvi sokszínűség, nyelvi tolerancia

- nyelvváltozatok;
- kisebbségi nyelvhasználat.

5.3. A nyelvi egységek közötti egyszerűbb, rendszerszerű összefüggések

- a magyar beszédhangok rendszere, a magánhangzók, a mássalhangzók, az alapvető hangtörvények. A beszéd hangzása (hangsúly, hanglejtés, dallam, szünet, tempó);
- szóelemek;
- szófajok, a szavak jelentése, alaki viselkedése, mondatbeli szerepe és kommunikációs funkciója; a szószervezetek;
- a szavak hangalakjának és jelentésének kapcsolata, az állandósult szókapcsolatok;
- a szókincs változása, régi és új szavak, kifejezések;
- mondat; szerkezet, modalitás;
- az írott nyelv normái: a magyar helyesírás alapelvei.

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

6.1. Műnemek és műfajok

- epika, líra, dráma;
- anekdota, ballada, elbeszélés, elbeszélő költemény, legenda, mese, mítosz, monda, novella, regény; dal, epigramma, elégia, életkép, himnusz, költői levél, óda, rapszódia; komédia, tragédia.

6.2. Az irodalmi szöveg poétikai sajátosságai

- kompozíció, szerkezet, hatás;
- elbeszélő, nézőpont, történetmondás, cselekmény, epizód, helyszín, szereplő, leírás, párbeszéd, jellemzés;
- szerkezet, a cselekményt alkotó elemek, fordulatok, a szereplők, a főhős(ök), a mellékszereplő(k), a mű kezdete és befejezése;
- lírai én, motívum;
- verselés, zeneiség; ritmus: ütemhangsúlyos és időmértékes verselés, rím;
- drámajáték: szöveg és mozgás, szerep, szereplők kapcsolata, helyzet, monológ, dialógus, jelenet, szándék, konfliktus, feszültség, tetőpont, fordulópont.

6.3. A művészi kifejezőmódok, stílusesszközök funkciói és hatása

- ismétlés, fokozás, párhuzam, ellentét;
- szó szerinti és metaforikus jelentés; hasonlat, megszemélyesítés, metafora, metonímia, allegória, szinesztézia, szimbólum.

6.4. Téma, motívum, vándormotívum, archetípusok

- természet, évszakok és napszakok, szülőföld, haza, család, szülő, gyerekek és felnőttek, próbatételek, kaland, hősiesség, ars poetica.

6.5. Irodalmi alkotások elemzési, értelmezési eljárásai

6.6. Szerzők és művek

epika:

- magyar népmesék, népballadák, műmesék, más népek meséi; mondák, mitológiai történetek, bibliai történetek; Arany János: *A walesi bárdok*, *Rege a csodaszarvasról*, *Toldi* és még két mű; Fazekas Mihály: *Lúdas Matyi*; Gárdonyi Géza: *Egri csillagok*; Jókai Mór: *A kőszívű ember fiai* vagy egy másik regénye; Karinthy Frigyes: *Tanár úr kérem* (részletek); Kosztolányi Dezső két-három

novellája; Mikszáth Kálmán két-három műve; Molnár Ferenc: *A Pál utcai fiúk*; Móricz Zsigmond két műve, Örkény István egy-két novellája, Petőfi Sándor: *János vitéz*;

- egy XX. századi magyar ifjúsági regény és egy-két regényrészlet (Csukás István, Fekete István, Gion Nándor, Lázár Ervin, Mándy Iván, Móra Ferenc, Szabó Magda, Tamási Áron műveiből);
- két-három magyar kortárs szépprózai alkotás;
- egy-két ifjúsági regény és egy-két regényrészlet a világirodalomból.

líra:

- Ady Endre: *A föl-földobott kő, Sem utódja, sem boldog őse...* és még két műve; Arany János: *Családi kör*; Babits Mihály egy-két műve, Balassi Bálint egy műve, Csokonai Vitéz Mihály: *A Reményhez* és még egy műve; Illyés Gyula egy műve, Janus Pannonius: *Pannónia dicsérete*; József Attila: *A Dunánál, Rejtelmek* és még két műve, Juhász Gyula egy-két műve, Kosztolányi Dezső két műve, Kölcsey Ferenc: *Hymnus, Huszt*; Petőfi Sándor: *Az Alföld, Egy gondolat bánt engemet, István öcsémhez, Nemzeti dal, Reszket a bokor, mert..* és még öt műve; Radnóti Miklós: *Nem tudhatom* és még egy műve, Szabó Lőrinc két műve, Tóth Árpád egy-két műve, Vörösmarty Mihály: *Szózat* és még egy műve; Weöres Sándor két műve;
- öt magyar kortárs lírai alkotás.

a dráma és a színház világa:

- egy színmű.

7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történelmi érzék fejlesztése

- 7.1. Hősök, magatartásminták, érzelmi tartalmak, erkölcsi választások
  - érzelmek, indulatok, szeretet, együttérzés, segítőkészség, félelem, bizalom, hála;
  - irodalmi élmény megosztása, önálló olvasmányválasztás indoklása.
- 7.2. Zenei, képzőművészeti vonatkozások és kapcsolódások
- 7.3. Stílusgyakorlat, dramatikus improvizáció és játék
  - dialogikus szövegek, jelenetek, drámajáték;
- 7.4. Szórakoztató irodalom, filmes feldolgozások

9-12. évfolyam

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása

- 1.1. Beszédhallás, hallás utáni értés, beszéd
  - hallás utáni értés: beszédszándékok (tájékoztatás, kapcsolattartás, beszélgetés, meggyőzés, manipuláció);
  - érthető, jól artikulált, összefüggő beszéd, nyelvi és nem nyelvi kódok, kulturális, magatartásbeli jellemzők;
  - beszélt nyelvi szövegek kommunikatív, retorikai jellemzői.
- 1.2. Monologikus szöveg (előadás, szónoki beszéd) és memoriterek értelmező tolmácsolása

2. Olvasás, az írott szövegek megértése

2.1. Szövegértési stratégiák

- olvasási, szövegbefogadási módok és stratégiák (értelmező, kritikai, kreatív olvasás) különböző nyomtatott és elektronikus, folyamatos és nem folyamatos szövegeken, valamint egyéb vizuális közlésekben;
- ábrák, képek, illusztrációk kapcsolata a szöveggel.

2.2. Szövegelemzési eljárások

- eltérő kommunikációs célú szövegtípusok (szépirodalmi, ismeretterjesztő, tankönyvi, média szövegek) nyelvi, szerkezeti, szöveghasználati jellemzői; közlési és olvasási funkciók, retorikai eljárások; logikai kapcsolatok, koherencia-teremtő elemek;
- szépirodalmi művek műfaji természetének megfelelő elemzési eljárások;
- szövegek retorikája és stíluselemei.

3. Írás, szövegalkotás

3.1. Szövegalkotás

- folyékony, olvasható, a mondanivalónak megfelelően jól tagolt, rendezett, áttekinthető íráskép;
- szövegek (elbeszélés, leírás, jellemzés, rövid érvelés, esszé, értekezés, szónoki beszéd, vita, önéletrajz, kérvény, motivációs levél, blog és más elektronikus műfajok) kommunikációs és műfaji jellemzői, szabadírás;
- nyelvtani, nyelvhelyességi, szövegtani, retorikai stilisztikai ismeretek alkalmazása.

3.2. Helyesírás

- a szófaji, a mondattani, az alapszintű nyelvtörténeti ismeretek alkalmazása.

4. A tanulási képesség fejlesztése

4.1. Kulturált könyvtárhasználat, tudatos és biztonságos internethasználat

4.2. Tanulást támogató eljárások

- adatkeresés, anyaggyűjtés nyomtatott és elektronikus források segítségével; egynyelvű szótárak, értelmező szótárak; szelekció, értékelés, elrendezés;
- a vázlatkészítés különféle eljárásai;
- az idézés, a forrásjelölés módszerei;
- önálló jegyzetelési technikák;
- jegyzet, vázlat alapján önálló szóbeli és írásbeli szövegalkotás.

4.3 Szépirodalmi művek, részletek szöveghű felidézése

teljes művek:

- húsz lírai alkotás közte Ady Endre, Arany János, Babits Mihály, József Attila, Kosztolányi Dezső és Petőfi Sándor művei.

részletek:

- kanonikussá vált versszakok, sorok lírai művekből; részletek epikai művekből;
- drámarészletek.

4.4. Problémamegoldó gondolkodás és szövegfeldolgozás

- az indukció és dedukció, a rendszerezés, a következtetés, az analízis és szintézis logikai eljárásai.

5. Anyanyelvi kultúra, ismeretek az anyanyelvről

5.1. Kommunikáció

- a személyközi kommunikáció, helyzet, beszédszándék, beszédpartner, , téma;
- a csoportos, a nyilvános és a tömegkommunikáció sajátosságai;
- vizuális (nem nyelvi) kommunikáció.

5.2. A nyelvi rendszer

- a nyelv egységei, az egységek közötti rendszerszerű (hangtani, alaktani, szófajtani, mondattani és jelentéstani) összefüggések;
- szókincs, frazeológia;
- a magyar nyelv és a tanult idegen nyelv/ek jellemzői.

5.3. A szövegek világa

- a szövegszervező (grammatikai, szemantikai, pragmatikai) erők;
- szövegfajták, szövegtípusok, szövegszerkezet;
- a szövegköziség és a számítógépes szövegvilág.

5.4. Retorikai alapismeretek

- az előbeszéd fajtái, a nyilvános beszéd, a meggyőző szövegműfajok, érvelés, tétel, állítás, érvtípusok, cáfolat, bizonyítás.

5.5. Stílus és jelentés

- stíluselemek, stílusesszók a köznyelvi és a művészi szövegekben;
- stílusrétegek, stílusváltozatok.

5.6. A nyelvi változás

- a magyar nyelv rokonsága, története; a főbb nyelvtörténeti korszakok és a legfontosabb nyelvemlékek;
- a mai magyar nyelv;
- az írott és a beszélt nyelv normái; a magyar helyesírás alapelvei;
- nyelvváltozatok;
- kisebbségi nyelvhasználat;
- nyelvtervezés, nyelvpolitika, nyelvművelés;
- a magyar a világ nyelvei között.

5.7. A nyelv fogalma

- a nyelv több szempontú megközelítése; a nyelv mint jelrendszer, nyelv és gondolkodás, nyelv és cselekvés, nyelv és kreativitás.

6. Irodalmi kultúra, irodalmi művek értelmezése

6.1. Irodalmi műfajok állandó és változó sajátosságai

- anekdota, ballada, elbeszélés, elbeszélő költemény, eposz, legenda, levél, mítosz, napló, novella, paródia, példázatos történet, regény, szociográfia, utópia; dal, elégia, ekloga, epigramma, episztola, óda, rapszódia, himnusz, zsoltár; drámai költemény, komédia, tragédia; értekező próza, esszé.

6.2. Az irodalmi szöveg poétikai sajátosságai

- elbeszélő, nézőpont, történetmondás, cselekmény, helyszín, szereplő, leírás, párbeszéd, jellemzés, jellem, hőstípus;
- vershelyzet, lírai én, költői magatartás, szerep, verstípusok;

- helyzet, akció, dikció, konfliktus, monológ, dialógus, prolóógus, epilógus, késleltetés, jelenet;
- a művészi kifejezésmódok, stílus eszközök funkciói; alakzatok, szóképek;
- verselés, zeneiség; ritmus: ütemhangsúlyos és időmértékes verselés, szabad vers, szimultán verselés.

6.3. Művelődés- és irodalomtörténeti tájékozódás

- korszakok, korstílusok, stílusirányzatok (antikvitás, középkor, reneszánsz, barokk, felvilágosodás, romantika, realizmus, modernség, posztmodern);
- a magyar irodalom néhány sajátos korszaka és törekvése: a reformkori nemzeti romantika, a *Nyugat* mint folyóirat és mint mozgalom, a népi írók mozgalma,
- a határon túli magyar irodalom.

6.4. Szerzők és művek

Magyar irodalom:

epika

- Arany János: *Híd-avatás*, *Szondi két apródja* és még két balladája, *Toldi estéje*; Babits Mihály: *Jónás könyve*; *Halotti beszéd és könyörgés*; Jókai Mór: *Az arany ember* vagy egy másik regénye; Kosztolányi Dezső egy regénye és két novellája, Krúdy Gyula egy novellája, Márai Sándor egy művéből részletek, Mikes Kelemen: *Törökországi levelek* két részlete; Mikszáth Kálmán egy regénye és két novellája, Móricz Zsigmond egy regénye és két novellája, Örkény István két novellája, Petőfi Sándor egy epikai alkotása, Zrínyi Miklós: *Szigeti veszedelem* két részlete;
- három XX. századi szépprózai alkotás (Gion Nándor, Kaffka Margit, Karinthy Frigyes, Mészöly Miklós, Németh László, Ottlik Géza, Tamási Áron, Szabó Magda, Sánta Ferenc, Sütő András, Tersánszky Józsi Jenő műveiből);
- három kortárs szépprózai alkotás.

líra

- Ady Endre: *A Sion-hegy alatt*, *Ember az embertelenségben*, *Góg és Magóg fia vagyok én...*, *Héja-nász az avaron*, *Kocsi-út az éjszakában* és még öt műve, Arany János: *A tölgyek alatt*, *Epilogus*, *Letésem a lantot* és még három műve, Babits Mihály: *Esti kérdés*, *Húsvét előtt*, *Ősz és tavasz között* és még két műve, Balassi Bálint: *Egy katonaének* és még egy műve, Berzsenyi Dániel: *A közelítő tél*, *A magyarokhoz I.* és még egy műve, Csokonai Vitéz Mihály: *A tihanyi Ekhóhoz* és még két műve, Illyés Gyula egy műve, Janus Pannonius két műve, József Attila: *Külvárosi éj*, *Óda*, *Reménytelenül-Lassan*, *tűnődve*, *Tiszta szívvel*, *Tudod, hogy nincs bocsánat* és még öt műve, Juhász Gyula két műve, Kassák Lajos egy műve, Kazinczy Ferenc két epigrammája, Kosztolányi Dezső: *Boldog, szomorú dal*, *Hajnali részegség*, *Halotti beszéd* és még két műve, Kölcsey Ferenc: *Hymnus* és még két műve, Ómagyar Mária-siralom; Petőfi Sándor: *A puszta, télen*, *A XIX. század költői*, *Európa csendes, újra csendes.*, *Itt benn vagyok a férfikor nyarában...*, *Szeptember végén* és még öt műve, Pilinszky János: *Harmadnapon* és még két műve, Radnóti Miklós: *Hetedik ecloga* és még két műve, Szabó Lőrinc három műve, Tóth Árpád két műve, Vajda János egy műve, Vörösmarty Mihály: *Előszó*, *Szózat* és még két műve, Weöres Sándor két műve;

- hat további mű a XX. századi magyar lírából (Áprily Lajos, Dsida Jenő, Faludy György, Füst Milán, Nagy László, Nemes Nagy Ágnes, Orbán Ottó, Vas István műveiből);
- hat kortárs lírai mű.

dráma

- Katona József: *Bánk bán*; Madách Imre: *Az ember tragédiája*; Vörösmarty Mihály: *Csongor és Tünde*;
- egy XX. századi dráma (Molnár Ferenc, Örkény István, Sarkadi Imre, Sütő András, Székely János műveiből);
- egy kortárs dráma.

értekező próza, esszé

- három részlet (Ady Endre, Arany János, Babits Mihály, Bessenyei György, Horváth János, Illyés Gyula, Kosztolányi Dezső, Kölcsey Ferenc, Márai Sándor, Nemes Nagy Ágnes, Németh László, Pázmány Péter, Széchenyi István, Szerb Antal, Zrínyi Miklós műveiből).

Világirodalom

epika

- mitológiai és bibliai történetek; Boccaccio egy novellája, Cervantes: *Don Quijote* (részlet); Dante: *Isteni színjáték* (részletek); Homérosz: *Iliász*, *Odüsszeia* (részletek); egy epikai alkotás a XVIII. század irodalmából (Goethe, Swift, Voltaire), két nagyepikai alkotás és két elbeszélés a XIX. század világirodalmából (Balzac, Emily Brontë, Csehov, Dickens Dosztojevszkij, Flaubert, Gogol, Victor Hugo, Puskin: Jevgenyij Anyegin, Stendhal, Lev Tolsztoj műveiből);
- két XX. századi szépprózai alkotás (Borges, Bulgakov, Camus, Faulkner, Garcia Marquez, Hrabal, Kafka, Thomas Mann, Orwell, Szolzsenyicin, műveiből);
- egy kortárs szerző műve.

líra

- Horatius egy műve, Vergilius egy műve, egy középkori himnusz, Petrarca egy szonettje, Villon egy balladája; lírai alkotások a világirodalom későbbi korszakaiból (Apollinaire, Baudelaire, T. S. Eliot, Goethe, Keats, Poe, Rimbaud, Schiller, Shelley műveiből)

színház és dráma

- Szophoklész: *Antigoné*; Shakespeare egy drámája, Molière egy komédiája, egy dráma a XIX. század második feléből;
- két XX. századi vagy kortárs alkotás.

7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történelmi érzék fejlesztése

7.1. Az irodalom és a kulturális hagyomány

- helyi kötődés, nemzeti identitás, regionális kultúra...

7.2. Toposzok, motívumok

- néhány alapvető emberi léthelyzet, motívum, metafora, toposz, archetípus állandó és változó jelentésköre (élet és halál, beavatás, út, család, férfi-nő, szerelem, gyermek, szülőföld, haza, törvény, bűn és bűnhődés, mikro- és makrokozmosz, ars poetica).

7.3. Hangnemek, esztétikai minőségek

- szép, rút, fenséges, humor, groteszk, irónia, abszurd, tragikum, komikum, idill; katarzis.

7.4. Olvasat, elemzés, értékelés

- az irodalmiság változó fogalma;
- epikai, lírai, drámai alkotások különböző elemzési, értelmezési eljárásai; jelentés, olvasat, értékelés (élmény, hatás, erkölcsi dilemmák, világkép).